

vjet bio niže razine od *vijeća* te da *vijeće* i *savjet* pod br. 2 ne bi bili istoznačnice. U navedenim imenima pak ne prepoznaje se ta gradacija, nego je riječ o istozačnicama, a to nije dobro, to više što imenica *savjet* u tom značenju ne pripada hrvatskomu standardnom jeziku. A ako bi se htjela uspostaviti gradacija, to bi mnogo lakše bilo s uporabom riječi *odbor*.

U prethodnoj inačici ovog osvrta za časopise napisao sam da „svi odreda imaju ili Znanstveno vijeće ili Uredničko vijeće ili i jedno i drugo“. To sam pretpostavio, a samo sam nasumce pogledao teološke časopise. Nakon toga sam ogledno pregledao časopi-

se na portalu Hrčku svrstane pod Filologija, i rezultat je naprijed prikazan. To je jasna opomena da zaključke ne valja donositi na pretpostavkama, nego na istraživanju. A sustavno istraživanje ove teme neka ostane za koga drugoga.

Kolebanje u ovom primjeru, a našlo bi se i mnogo drugih, samo potvrđuje da je Hrvatskoj potreban Zakon o hrvatskom jeziku i vraćanje ukinutoga *Vijeća* za normu hrvatskoga standardnog jezika.

Petar Bašić

petar.basic@kbf.unizg.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.23>

TVRTKA

itateljica M. M., inače lektorica uglednih hrvatskih novina, pitala nas je li valjan genitiv množine imenice *tvrtka* > *tvrtaka*.

Imenica *tvrtka* nije nova imenica, nije novotvorenicica našega doba. Potvrđuje se još u Šulekovu Rječniku znanstvenoga nazivlja iz 1874. (str. 1202.) u liku *tvrdka* kao bohemizam u botaničkom nazivlju (lat. *sterium*), ali i prijevod tal. riječi *firma*. Ovdje govorimo o *tvrtki* kao o firmi ili poduzeću, dakle ne kao o botaničkom nazivu.

U Šuleka je *tvrdka* jer se prema pravilima morfonološkoga pravopisa (*korienskoga*) kojim se služio Šulek, na granici morfema ne bilježi jednačenje po zvučnosti, dakle korijen *tvrd* ostaje nepromijenjen i kada mu se dometne *ka*: *tvrd+ka* > *tvrdka*. U suvremenom pravopisu u kojem se na granici morfema bilježi jednačenje po zvučnosti, to se jednačenje i bilježi: *tvrtka*. *Tvrtka* je kalk prema latinskom *firma* i u korijenu joj je pridjev *tvrd*.

Imenica *tvrtka* imenica je ženskoga roda a-vrste s višezatvorničkom morfološkom

osnovom, a te imenice u genitivu množine mogu imati nepostojano *a* i nastavak *-a*. *Tvrtka*, prema svojim morfonološkim obilježjima, ide u red sa sljedećim imenicama a-vrste: *bilješka*, *pripovijetka*, *šipka*, *zipka*. Te imenice u nominativu imaju obezvučenu osnovu: *biljež+ka* > *bilješka*, *pripovijed+ka* > *pripovijetka*, *šib+ka* > *šipka*, *zib+ka* > *zipka*, ali kad uvjeti za jednačenje po zvučnosti nestanu, osnova se (raz)jednači po zvučnosti, odnosno, osnovi se vraća završni zvučni zatvornik. U *tvrtka*, *bilješka*, *pripovijetka*, *šipka*, *zipka* uvjeti za jednačenje po zvučnosti nestaju umetanjem nepostojanoga *a*: *tvrdakā*, *bilježakā*, *pripovjedakā*, *šipakā*, *zibakā*. Prema tomu, pravilan lik genitiva množine s proširenom osnovom – s nepostojanim *a* (i nastavkom *-ā*) – imenice *tvrtka* glasi: *tvrdakā*. Izaberemo li genitiv množine bez proširenja osnove i nepostojanoga *a*, možemo upotrijebiti nastavak *-ā* ili nastavak *-ī*: *tvrtkā* ili *tvrtkī*. U obama tim oblicima postoje uvjeti za jednačenje po zvučnosti, pa će se korijensko *d* (*tvrd-*) obezvučiti ispred *k* u *t* (*tvrt-*).

Dakle, imenica *tvrtka* u genitivu množine može glasiti: *tvrdakā*, *tvrtkā* ili *tvrtkī*. Na

pitanje kojem bi obliku trebalo dati prednost, teorijski je jednostavno odgovoriti – prednost bi trebao imati oblik koji je najrazlikovniji, a to bi bio s proširenom osnovom: *tvrdakā*. Međutim, literatura ne pruža jednoznačni odgovor i navode se različiti oblici genitiva množine, najčešće *tvrtkī* ili *tvrtkā*, a rjeđe *tvrdakā*. U literaturi ne ćemo susresti lik *tvrtaka*, ali je zato u upotrebi čest; u Riznici se ne potvrđuje ni jedan lik *tvrdaka*, ali je zato pogrješnih 27 *tvrtaka*. (http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/showrest_?kwic.6.1.18184.0.26. Cijelih). Upišemo li u Google, pojavit će se čak 8.440 *tvrtaka*, ali *tvrdaka* ne ćemo pronaći.

Razlog takvomu stanju može se potražiti i u činjenici da imenica *tvrtka* nije bila desetljećima u upotrebi. Maretić je, naime, u svom (zlo)glasovitom Hrvatskom ili srpskom jezičnom savjetniku 1924. napisao: „*tvrtka*, Firma (u trgovaca) bez potrebe načinjena riječ iz lat.; zašto ne bismo i mi upotrebljavali svjetsku riječ: firma?“ (str. 159.). Budući da je Maretićeva riječ barem jedno stoljeće imala snagu jezičnoga pravila (ako ne i zakona), *tvrtka* je bila izvan upotrebe, a prednost su imale „svjetske“ riječi. Da je tomu doista tako, potvrđuje i Akademijin rječnik koji u svojoj 19. knjizi, pola stoljeća poslije Maretićeve savjetnika, u natuknici *tvrtka* prenosi Maretićeve riječi, pa čak i preporuku da se prihvatimo „svjetske“ riječi *firma*. Uz to, ne treba zaboraviti ni predugo jugoslavensko vrijeme u kojem su vladala *preduzeća* i *radne organizacije* i *udružene radne organizacije* i *organizacije udruženoga rada*. Moguće da je zbog toga imenica *tvrtka*, zbog duge neupotrebe, kao oživljenica u širokoj upotrebi zaživjela u pogrješnom liku *tvrtaka*.

Iako nas je čitateljica pitala samo za morfološki oblik i pravopisni lik genitiva množine imenice *tvrtka*, i dativ i lokativ jednine mogu izazivati nedoumice. Osnova završava na *k*, a pred dativnim i lokativnim nastavkom *-i* završno se *k* može sibilizirati pa je

opravdano zapitati se: *tvrdci*, *tvrtci*, *tvrci* ili *tvrtki*? Suvremena normativna literatura ni ovdje nije jednoglasna, preporučuju nam se različiti oblici.

Oblik *tvrdci* ne pripada suvremenoj normativnoj literaturi, nego starijoj i to onoj pisanoj morfonološkim pravopisom, primjerice, savjetuje nam ga Vatroslav Rožić 1904. u svojim Barbarizmima u hrvatskom jeziku, a tako i Hrvatski pravopis iz 1943.

Oblici *tvrtci* i *tvrci* različiti su pravopisni likovi istoga morfološkoga oblika, oblika sa sibiliziranim osnovom. Dopuštaju ih Hrvatski jezični portal, Anić-Silićev Pravopis hrvatskoga jezika iz 2001. Ako bismo i prihvatili sibiliziranu osnovu (a mogli bismo analogijom prema: *bitka* > *bitci*, *odgonetka* > *odgonetci*, *pripovijetka* > *pripovijetci*, *zagonetka* > *zagonetci*), bila bi u pravopisnom liku *tvrtci*. Naime, ispadanje *t* ispred *c* više nije pravopisno pravilo, ono pripada *novosadarijima*, a ne hrvatskomu jeziku. Preostala normativna literatura bilježi *tvrtki* (Težak-Babićeva gramatika, Akademijini Oblici, Hrvatski pravopis Školske knjige, Rječnik Leksikografskoga zavoda, Liberov Enciklopedijski rječnik, VRH) prema pravilu da imenice sa završetkom *-tka* (dakle, imenice ženskoga roda a-vrste s nastavkom *-a* u nominativu jednine) nemaju sibiliziranu osnovu, a među tim se imenicama izrijeком navodi i *tvrtka* > *tvrtki*.

Dakako, i tu ima odstupanja i dvostruko-sti (*bitki* i *bitci*, *odgonetki* i *odgonetci*, *pripovijetki* i *pripovijetci*, *zagonetki* i *zagonetci*), ali imenica *tvrtka* nije među njima.

I na kraju, zaključiti se može: imenica *tvrtka* u dativu i lokativu jednine nema sibiliziranu osnovu, nego glasi: *tvrtki*. Genitiv množine može imati tri različita oblika: *tvrdakā*, *tvrtkī* ili *tvrtkā*.

Sanda Ham

sham@ffos.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.24>